

**НЕНАД МИЛОРАДОВИЋ,
ВРШИЛАЦ ДУЖНОСТИ ПОМОЋНИКА
МИНИСТРА ОДБРАНЕ ЗА
МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ**

СКОКОВИ СУ НЕМИНОВНОСТ

Вршилац дужности помоћника министра одбране за материјалне ресурсе је инжењер, доктор техничких наука Ненад Милорадовић. До краја септембра радио је на одговорним дужностима у „Југоимпорт – СДПР“-у, као помоћник генералног директора и директор Профитног центра, а затим и као специјални саветник генералног директора. Целог живота се, како каже, школовао, а потом се бавио истраживањем, развојем и организацијом производње наоружања и војне опреме (НВО) и њиховом продајом на светском тржишту. Садашња функција је свеобухватнија, одговорност већа, ресурси су ограничени, а задаци мање-више слични – да организује развој и производњу НВО, а нарочито сложених борбених система.

□ *Које су вам задатке представили себи, а које ћете представити установама којима је Сектор за материјалне ресурсе надређен?*

– С министром одбране договорено је да се реализује читав сет од 15 задатака. Много их је и тешко је овом приликом да их све набројимо, зато ћу говорити о групама задатака. Доста је широк њихов спектар и реч је, пре свега, о развоју НВО, подизању технолошких способности одбрамбене индустрије Србије, како оне у државном власништву, тако и оне новонастајуће, сачињене од предузећа која

имају амбицију да се баве производњом НВО и да се доопреме одговарајућим технологијама. То се односи и на бројне развојне институције при факултетима, универзитетима, које су окосница нашег будућег високотехнолошког, развијеног дела индустрије.

Задатак је и да контролишемо и унапредимо пословање, а нарочито извоз државно контролисаног дела одбрамбене индустрије.

С обзиром на то да постоји велики несклад између финансијских средстава која Србија може да издвоји за опремање новим средствима НВО и реалних потреба за модернизацијом Војске, природно се намеће нужност међународне кооперације. Радимо на томе да са већ идентификованим партнерима склопимо уговоре који ће омогућити поделу развојних задатака и трошкова освајања производње. У том смислу нам је, такође, драгоцен

сарадња са Европском одбрамбеном агенцијом.

Такође, како Влада Србије намерава да направи пакет инвестиција у одбрамбене технологије, наш је задатак да идентификујемо које су то технологије, применом два критеријума – први је како да се унапреде постојеће технолошке линије и извозни потенцијал одбрамбене индустрије с текућим производним програмом, а други како да се уведу нове технологије, освоје нови, савременији производи, од интереса за систем одбране Србије. Тачно је да одбрамбена индустрија у овом тренутку остварује одличне резултате и да нам ситуација на светском тржишту иде на руку, јер постоји велика потреба за стандардним производима наше одбрамбене индустрије из области класичног наоружања и свих врста муниције, али мислим да је неопходно искористити ту кли-

Војноиндустријски комплекс направио је у претходном периоду крупне помаке, а повећани су пажња и улагање државе у тај сектор. Дошло је време да направимо капитални скок, и у смислу технолошких способности индустрије, и борбених способности Војске Србије. То је неминовност. Међутим, да би се то догодило мораће сви у систему одбране, у војној индустрији, а нарочито у Сектору за материјалне ресурсе, да повећају „радни број обртаја”, односно залет, јер једино тако скок може бити успешан.

му и успешно пословање на светском тржишту да се занове технологије и пређе у следећу технолошку генерацију НВО. Она је битна за подизање способности Војске до нивоа савремених, европских. Видимо да се међународна ситуација усложњава и да се војске у окружењу опремају све значајнијим, ефикаснијим и сложенијим системима, па војноиндустријски комплекс Србије, а с тим у вези и Војска Србије, морају да имају одговарајући одговор.

Један од капиталних задатака јесте да у развој система НВО укључимо ширу базу инжењерског и научноистраживачког кадра, који постоји у Србији, кроз инвестициони план и пројектовани сет нових развојних задатака. Наша истраживања су показала да је то значајна „инжењерска сила” и да би требало да имамо систем у коме ће они бити ангажовани више него до сада.

У току су и припреме за израду капиталних докумената о развоју система одбране и у оквиру тога су се створили предуслови да се измени постојећи средњорочни план опремања и развоја. Предложимо покретање неких нових задатака, који би требало значајније да допринесу јачању оперативних способности Војске Србије. У те пројекте ће се укључити и новооснована предузећа и институције које се до сада нису приоритетно бавиле том облашћу, с расположивим кадром и технолошким потенцијалом.

О Да ли ће се редуковаћи постојећи развојни пројекти Војноиндустријског комплекса?

– То је неминовност, јер не можете с датим ресурсима постићи све. И могу вам рећи да је наш систем, који се бави управљањем ресурсима и за-

дацима, „мекши и осећајнији” од неких које смо упознали на светском тржишту. Тамо постоје врло јасни параметри какав је пут развоја одређеног пројекта и кад се они завршавају. То не мора обавезно да значи да технички нису остварени развојни циљеви, него да су се промениле потребе, приоритети у опремању, а с тим и буџетирање, па се неки пројекти укидају или замрзавају. Наш тренутни развојни фронт јесте из различитих разлога доста широк и ту ће очигледно морати да дође до реструктурирања.

То, наравно, не мора да представља никакву катастрофу. Ако гледамо оне који на ту област троше много већа средства него ми, на пример Американце, види се да је честа појава да се и пројекти, на које су потрошене милијарде долара, замрзавају. Али средства потрошена на те пројекте нису бачене паре. Она су утрошена на развој сопствене технолошке базе, знања и способности. Наравно да ће све раније развијене технологије бити примењене на новоразвијеним системима НВО и тако смањити ризик и време развоја.

О Када сће новинарима својевремено показивали јазну халу у фабрици „Утвр” и рекли да ће се ту производити домаћи авион, мало ко Вам је поверовао. Данас се у ТОЦ-у приводе крају завршена испитивања тог авиона, извршена је преобука прве групе пилота на тај авион. Када ће сћићи у јединице?

– Сви произведени авиони већ се налазе на аеродрому Батајница и у фази су завршних испитивања, која претходе предаји, а планирано је да до краја године или неки месец касније они буду предати на употребу Вој-

сци. Тај пројекат је за нас вишеструко значајан. Он је сачувао „Утвр”, која је већ била уведена у стечај, и на том пројекту је оживела и она, и наша ваздухопловна индустрија у ширем смислу. Тако је тај пројекат, с аспекта индустрије и одбрамбених технологија, превазишао значај „ласте”, као авиона за почетну обуку. Интензивне су маркетиншке активности око даље продаје тог авиона, али и развоја ниже класе „Утва” четворосед, као и турбоелисног авиона нове генерације, који би се надовезао на пројекат „ласте”, као борбено-тренажни авион више класе. У „Утви” је такође лансиран и развој разних врста ваздухопловног наоружања, који су њен други најбитнији производ.

О Војска Србије опремаће се самоходном топовима 155 мм НОРА Б-52 и возилом „лазар”. С обзиром на то да сће руководити тим пројектима од њиховог настанка и пратили све развојне проблеме, да ли се осећаће поносним?

– Наравно. То су вероватно два најзначајнија пројекта сложених борбених система које је ова земља пласирала на светско тржиште у последњих 20 година, а надамо се да ће они ускоро значајније допринети оперативним способностима Војске Србије.

О Каква је будућност ракетног система „морава”? За сада је израђен прототип, који је на завршним испитивањима у ТОЦ-у. Ко ће касније радити нулту серију и серијске комаде, с обзиром на то да су планирани произвођачи у лошој економској ситуацији, а неки и погасе?

– Техничке могућности за производњу свих компонената таквог си-

стема – од возила. преко система аутоматизације, до ракета – сасвим сигурно постоје у Србији. Наш је стратешки задатак да нађемо начин којим ће Министарство одбране да помогне опстанку, односно развоју оног што колоквијално зовемо индустрија тешких возила и наоружања Србије. Ту спадају „14. октобар“, део „Прве петолетке“, „Застава камиони“ и ФАП. Тај део индустрије, који се бавио производњом средњих и тешких возила и њихових компоненти, у овом тренутку није у сјајном економском стању. Већ су ушли или ће ући у реструктурирање, па и у стечајне поступке. Интензивно правимо планове за реорганизовање тих предузећа и тамо где је то могуће издвајање дела који би наставио да се бави производњом и технологијама од интереса за систем одбране. Такође, активни смо у проналажењу страних партнера, који би допринели напретку тих предузећа или њихових делова.

Учинићемо све да „14. октобар“, ФАП и друга поменута предузећа не нестану као произвођачи НВО. Наравно, постоје размишљања да у изменама средњорочног плана и програма развоја система одбране покренемо низ нових развојних задатака капиталних оружаних система, који би се у њима производили.

Q *Шта ће бити са „орканом“?*

– „Оркан“ је један од најзначајнијих пројеката војне индустрије бивше СФРЈ и кад је развијен, био је вероватно најбољи у свету у својој категорији. Он је још увек у наоружању Војске, у једној варијанти која заслужује да се даље унапређује и ми ћемо убудуће свакако посветити пажњу како би дошло до његовог даљег унапређења или одговарајуће замене.

Q *Када говоримо о тим далекометним системима, размишља ли се о томе где ће се вршити најпре испитивања, а поштом и обука у гађању, јер у земљи нема могућности за то?*

– У инжењерском смислу, некако се сналазимо у постојећим условима, јер и на мањим диметима можемо завршити 80 одсто испитних радњи,

али ниједан од тих система не може да се прогласи развијеним без испитивања и на максималном домету. Како су нам амбиције велике, и како се постављају све већи захтеви у развоју таквих система, потребни су нам и полигони где ћемо вршити испитивања. Ту нам може помоћи међународна кооперација с одабраним страним партнерима. За део будућих испитивања намеравамо да искористимо потенцијале из окружења, попут оних у Македонији, Црној Гори, Бугарској.

Такође, када је реч о испитним капацитетима, у оквиру сарадње с Европском одбрамбеном агенцијом планирамо активно укључење Техничког опитног центра у базу европских тестних центара за наоружање и војну опрему, где планирамо да узајамно размењујемо капацитете.

Q *Можемо ли рећи да нужда праксу мења кад се у ремонтним заводима ремонтују ракете „пламен А“, како би им се продужио век употребе. А штаква судбина чека и ракете „огањ“.*

– Сматрамо да је с аспекта трошкови – ефикасност то паметан начин да се управља сопственим муницијским залихама. То раде и развијене земље. Као мала земља, са скромним ресурсима, ми морамо да нађемо начин како да постигнемо тражене

ефекте у очувању борбених способности Војске, с малим расположивим буџетом, а један јесте ремонт постојеће муниције, којој ресурси истичу. Тако упошљавамо и капацитете домаће индустрије.

Ремонтни завод Крагујевац претходних година постигао је одличне резултате у освајању нових технологија, које су се, нажалост, пре свега односиле на уништавање убојних средстава. Тај процес приводи се крају и тежишни задаци тог завода или шире индустрије иду поново ка развоју, производњи нових и ремонту и модернизацији постојећих убојних средстава.

Те ремонтване ракете „пламен“ ће, с обзиром на планирани модуларни принцип и концепт лансирних система, врло добро послужити за обуку артиљераца. Када је реч о ракетама „огањ“, осим ремонта, имамо у плану развојне пројекте њихове модернизације. Када се тај процес модернизације заврши, оне неће имати много сличности с постојећом ракетом „огањ“, то јест имаће значајно боље карактеристике.

Када је реч о повећању борбених способности наше артиљерије, а и то је примарни задатак, није реч само о повећању димета муниције и оруђа, него и о повећању нивоа аутоматиза-

ције, брзине реакције, повећања ефикасности система за управљање ватром, КИС-а...

О У шоку је допремање капацитета у ваљевском „Крушику“, како би се поново успоставила производња невођених ракета. Колико је то значајно?

– У „Крушику“ је већ дуже време у току инвестициони циклус који подиже капацитете те фабрике за производњу артиљеријских ракета, јер се у бившој југословенској подели рада таква врста муниције није производила у Србији. Са овим циклусом занављања кључних технологија за производњу артиљеријских ракета то ће бити омогућено и очекује се велика корист и за систем одбране и за извозни потенцијал те фабрике.

О Да ли је дугирање постројењих капацитета у Србији изградња „Југоимпорт“ фабрике, која се гради у Узићима код Пожеге, за израду стрељачког наоружања, јер имамо и „Први партизан“?

– У овом тренутку на светском тржишту постоји огромна потреба за стрељачком муницијом која превазилази капацитете који постоје у „Првом партизану“. Процењује се да ће овакво стање потрајати, па ће инвестиције које се планирају и на једној и на другој локацији бити исплативе. Наиме, имамо постепени, методични развој „Првог партизана“, који сопственим средствима заокружава и допрема капацитете, опет реагујући на потребе светског тржишта, односно традиционалних партнера. Инвестиционим циклусом у „Првом партизану“, који је подржало Министарство одбране, уводе се технолошке линије за израду специјалне стрељачке муниције (трасерне и запаљиве), као и митраљеске муниције 12,7 мм, а која је од интереса за Војску. Тиме ће се генерално повећати капацитети „Првог партизана“ за око 40 одсто.

Треба рећи и то да је „Први партизан“, као фабрика дуге традиције, у последњих 20 година свој технолошки развој усмеравала према комерцијалном тржишту, у коме је флексибилност била кључни фактор. Зато

они на постојећој опреми производе 85 калибра и око 350 артикала муниције са разним врстама пројектила. Таква производна оријентација, поред предности, има и неке мане. Највећи светски произвођачи стрељачке муниције направили су модерне производне линије, са врло великим нивоом аутоматизације и малим бројем радника, специјализоване за један или два калибра. „Југоимпорт“ намерава да направи у Узићима управо такав погон са аутоматизованим линијама за производњу малог броја најтраженијих војних калибра.

О Значи, акценат је на томе да што можемо развијати и производимо овде, а што не можемо, набављамо из увоза. Шта нам је приоритетно потребно?

– Да бисмо повећали квалитет планирања и ефикасност управљања иначе оскудним средствима расположивим за ту намену, приступили смо изради симулационог модела који би требало да нам помогне у одлучивању и провери какви су нам нови системи наоружања, односно модернизације постојећих, потребни, и са каквом се комбинацијом система НВО може постићи тражени ефекат, односно способност. То се може постићи на различите начине. Кроз тај симулациони модел потврдићемо или оповргнути сопствене претпоставке о потребном НВО за постизање захтеваних способности Војске Србије, те датим финансијским средствима доћи до оптималне комбинације система наоружања у које ћемо инвестирати.

О Хеликоптери сигурно набављамо. То је потврдио и председник Владе?

– Уговор је потписан и очекује се да почетком године два хеликоптера Ми-17 буду испоручена Војсци. Како је способност ваздушног транспорта од високог приоритета за наш систем одбране, постоји програм који би требало, кроз набавке нових хеликоптера, ремонте постојећих и ремонте транспортних авиона, да је одржи на траженом нивоу и, чак, појача.

Такође, у току су разговори са стратешким технолошким партне-

рима, руским и западноевропским, око потенцијалних крупних пројеката у области набавке, ремонта и одржавања хеликоптерске технике. Који год да се од та два правца реализује, резултати ће бити врло повољни и за систем одбране, и за нашу ваздухопловну индустрију и економију уопште.

О Да ли је модернизација тенка М-84 уопште у плану или ће се радити само генерални ремонт? Сви гледамо онај „Југоимпорт“ тенк.

– Наравно да је модернизација тенка М-84 и даље актуелна. Варијанта модернизације на нивоу М84 АБ1, која је развијена са страним технолошким партнерима, а пре свега за потребе треће стране (богатог средњоисточног купца), због велике цене како самог модернизационог сета, тако и освајања производње, вероватно није више практично решење за нашу војску. На срећу компоненте, поготово оне из области оптоелектронике и система управљања, постају све доступније и све јефтиније, и вероватно је сада могуће направити модернизацију не само те него и других наших борбених платформи за знатно мање новца и за краће време него што је то било могуће 2004, када је прављен поменути прототип. Ми ћемо се свакако бавити модернизацијом те и још неких копнених платформи.

О У којој је фази доношење новог Закона о производњи и промету средстава НВО?

– Прошло је више кругова услађавања тог закона с надлежним министарствима у Влади. Одржана је и јавна расправа, а узете су у обзир примедбе и реакције дела јавности, пре свега оних који раде у фабрикама одбрамбене индустрије, у којима је била исказана забринутост да ће могућност страних улагања, уместо да поправи, покварити перспективу фабрике у државном власништву и радника у њима. Очекујемо да предлог Закона уђе у скупштинску процедуру до краја године. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Даримир БАНДА